

УКРАЇНА НА СВІТОВИХ ТОВАРНИХ РИНКАХ

ШТУНДЕР ІРИНА,

професор Державного торговельно-економічного університету,
Україна
(orcid.org/0000-0001-7778-3072)

ТРАМАНА ВІКТОРІЯ,

здобувач освітнього ступеня «бакалавр»
освітньої програми «Менеджмент антимонопольної діяльності»
Державного торговельно-економічного університету, Україна
(orcid.org/0009-009-3915-6073)

Україна традиційно виступає важливим учасником глобальної торгівлі, маючи значний потенціал у сільському господарстві, металургії та енергетиці. У мирні роки наша держава активно інтегрувалась у міжнародні ланцюги постачання, нарощуючи експорт та зміцнюючи економічні зв'язки з країнами ЄС, Азії та інших регіонів. Втім, повномасштабне вторгнення росії у 2022 р. суттєво трансформувало зовнішньоторговельну діяльність, змусивши Україну оперативно шукати нові логістичні маршрути, адаптувати торговельну політику та змінювати товарну структуру експорту й імпорту.

Російська агресія спричинила серйозні руйнування промислової, енергетичної та транспортної інфраструктури. Це обмежило можливості для експорту, ускладнило логістику і підвищило витрати виробників. Окрім прямих наслідків війни, негативний вплив мали і глобальні економічні фактори: зниження попиту на сировину, коливання цін та інфляційні процеси у країнах-партнерах.

Серйозним ударом по аграрному експорту став вихід Росії із «зернової угоди», що заблокувало традиційні морські шляхи постачання. Лише створення Україною власного морського коридору частково відновило експорт. Ситуацію погіршили протекціоністські дії окремих країн ЄС та блокада західного кордону польськими перевізниками [1].

У 2023 р. спостерігалось стрімке зростання негативного торговельного сальдо – в 2,5 раза. Імпорт повернувся до показників 2021 р., а експорт продовжував знижуватись. У 2024 р. зовнішньоторговельний оборот зріс на 13 %, проте дефіцит сягнув 29,1 млрд дол США (табл. 1). До ключових чинників цього дисбалансу належать логістичні ускладнення, руйнування підприємств, зростання військових витрат та падіння світових цін на українські товари [2].

Динаміка зовнішньої торгівлі України у 2021–2024 рр.

Показники	Роки					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Експорт, млрд дол.	50,2	49,3	68,2	44,2	36,0	41,7
Імпорт, млрд дол.	60,4	54,0	73,3	59,5	63,5	70,8
Торговельне сальдо	-10,2	-4,7	-5,1	-15,3	-27,5	-29,1
Зовнішньоторговельний оборот, млрд дол.	110,6	103,3	141,5	103,7	99,5	112,5

Джерело: [2]

Показники імпорту 2023 р. зменшилися фізично на 29 %, проте його вартість зросла на 7 %, що зумовлено закупівлею високотехнологічної продукції – електроніки, медичних виробів, транспорту, безпілотників [3]. Минулого року зростання імпорту відбулося як у фізичних, так і в грошових обсягах. Найбільшу частку займали машини й устаткування (35,4 %), хімічна продукція (16,6 %) та енергоносії (12,6 %). Імпорт з РФ та Білорусі повністю припинився, натомість ключовими постачальниками палива стали Польща, Литва, Індія, Словаччина та Греція [4].

У випадку з експортом 2023 р., змін в натуральному вираженні майже не відбулося, однак виручка знизилася на 18 %. Основна причина – падіння світових цін та переорієнтація на сільськогосподарську продукцію. Частка аграрного експорту зросла до 61 %, тоді як металургійний сегмент скоротився до 16 % [3]. У 2024 р. експорт продовольства забезпечив 60 % експортної виручки, ще 30 % припало на мінеральні продукти. Найбільшими статтями експорту стали: соняшникова олія (12,3 %), кукурудза (12,2 %), пшениця (9 %), чорні метали (7,4 %), залізна руда (6,7 %) [4].

Європейський Союз залишається головним торговим партнером України: на його частку припадає понад половина імпорту (50,4 %) та майже 60 % експорту. На другому місці – Китай, частка якого в товарообігу становить 14,9 %. Україна активно нарощує постачання залізної руди до КНР, частково компенсуючи скорочення обсягів аграрного експорту [4].

Починаючи з 2022 р., Україна демонструє стійке перевищення імпорту послуг над експортом. Це пояснюється насамперед витратами громадян, які перебувають за кордоном – категорія «Подорожі»

охоплює 69 % імпортних послуг (рис. 1). У 2023 р. вперше за останні роки скоротився обсяг ІТ-експорту – через перебої в енергопостачанні, релокацію компаній та ризики мобілізації [5].

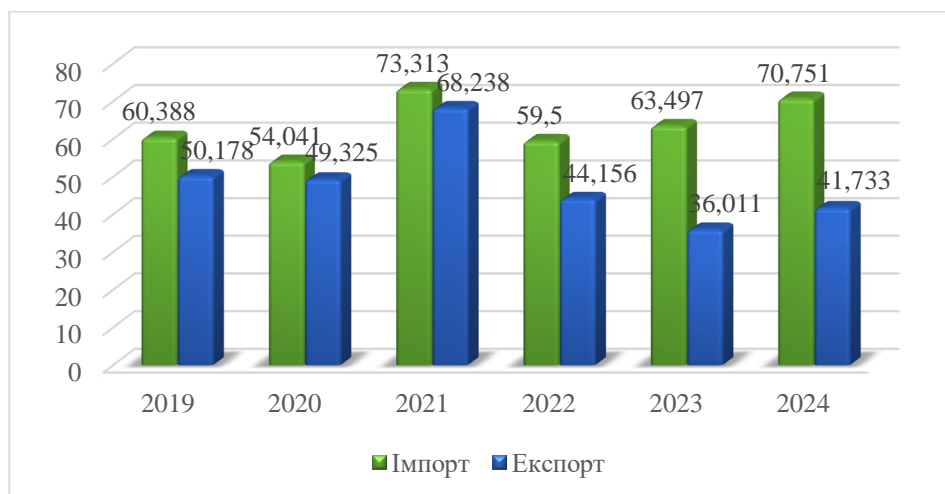

Рис. 1. Структура імпорту та експорту України у 2019–2024 рр., млрд дол. США

Джерело: [3]

Попри виклики, Україна зберігає великий потенціал для розширення присутності на світових ринках. Серед головних переваг – вигідне географічне розташування, багаті ресурси, розвинене сільське господарство та високий науковий потенціал. Особливо перспективним напрямом є розвиток експорту продукції з високою доданою вартістю: перероблених харчових товарів, ІТ-послуг, інноваційних технологій, а також оборонної продукції.

В умовах війни стрімко розвивається оборонно-промисловий комплекс. Українські виробники зброї, дронів і боєприпасів демонструють інноваційність і високу якість, що відкриває нові горизонти для військово-технічного експорту. Подальший розвиток галузі залежить від інвестицій, кооперації з міжнародними партнерами та створення сприятливого регуляторного середовища [6].

Для зміцнення позицій України в глобальній торгівлі необхідне поєднання зусиль держави й бізнесу: модернізація логістичної інфраструктури, підтримка експортерів, укладання нових торговельних угод та розширення географії присутності. Співпраця з країнами ЄС, Азії, Близького Сходу й Африки може стати ключем до сталого економічного зростання в умовах тривалого протистояння з агресором.

Очікується, що посилення світових торговельних конфліктів, зокрема між Китаєм і США, а також загострення протекціоністських тенденцій у ЄС, може вплинути на український експорт як негативно, так і позитивно. З одного боку, ускладнення глобальних ланцюгів постачання загрожує нестабільністю попиту. Найбільш вразливими залишаються металургія, агропромисловий сектор та машинобудування, які можуть зіткнутися зі зниженням зовнішнього попиту, обмеженням доступу до ключових ринків і коливанням цін. Особливо відчутним є вплив на металургійний експорт до США, де частка української продукції (чавун, труби) досягає майже 58 %. З іншого – Україна може стати альтернативним джерелом постачання для низки країн, що прагнуть зменшити залежність від традиційних торгових партнерів [7]. У цьому контексті гнучкість, адаптивність та ефективна державна стратегія є ключовими факторами для збереження та посилення позицій України на світових товарних ринках.

Список використаних джерел

1. Росія вийшла з «зернової угоди». Що це означає для України та світу. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c72ve44j72qo>
2. «Хліб» замість «металу»: як Україна намагається втриматися на міжнародних товарних ринках. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3863981-hlib-zamist-metalu-ak-ukraina-namagaetsa-vtrimatisa-na-miznarodnih-tovarnih-rinkah.html>
3. Показники зовнішньої торгівлі України. URL: <https://customs.gov.ua>
4. Зовнішня торгівля України товарами: підсумки 2024 року. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnyatorhivlya-ukrayiny-tovaramy-pidsumky-2024-roku>
5. Структура зовнішньої торгівлі послугами за видами у 2023 році. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/zd/ztp_kv/arh_ztp_kv2023_u.html
6. Оборонно-промисловий комплекс та його розвиток під час війни. URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/opk-ukrainy>
7. Як розвивається торгова війна та як впливає на Україну. URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4767577-yak-rozvyvaietsia-torhova-viina-ta-yak-vplyvaie-na-ukrainu>